



Sözleşmeli İşçiler ve Koloniler

Hüseyin Günarlan*

ORCID: 0000-0002-7276-7476

Öz

Bu çalışma sözleşmeli ucuz işçilik sistemini ele almaktadır. Hintli ve Çinli işçilerin istihdam edildiği bu sistemin kullanıldığı kolonilerin tespit edilmesi amaçlanmaktadır. Çalışma ile başta İngilizler olmak üzere Avrupalı devletlerin köleliğin kaldırılması ile ortaya çıkan işgücü ihtiyacını Hintli ve Çinliler'den temin ettiği tespit edilmiştir. Milyonlarca işçinin ülkelerinden uzakta kölelerin dahi çalışmak istemeyeceği şartlarda çalıştıkları ifade edilmiştir. İlk defa İngilizlerin kolonileri olan Mauritius adasında denedikleri bu sözleşmeli ucuz işçiler sayesinde kölelere ihtiyaç duymadıklarına dikkat çekilmiştir. Köleliğin kaldırılmasının altında yatan önemli bir sebebin de köleler yerine kullanılacak bu yeni işgücü sınıfının olduğu elde edilen kaynakların analizi ile tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sözleşmeli İşçi, Kölelik, Hintli İşçiler, Çinli İşçiler.

Gönderme Tarihi: 02/04/2019

Kabul Tarihi:25/06/2019

* Dr. Windsor Üniversitesi, Tarih bölümü, E-posta: gunarlan@hotmail.com

Indentured Labours and Colonies

Hüseyin Günarlan

ORCID: 0000-0002-7276-7476

Abstract

This study deals with the contracted cheap labour system called intendure. It is aimed to identify the colonies in which this system is used, where Indian and Chinese workers are employed. It was found that the European states, mainly the British, provided the labour force, that emerged with the abolition of slavery, from the Indians and the Chinese. It has been revealed that millions of workers away from their countries forced to worked in conditions where even slaves did not want to work. It was pointed out that, the British did not need slaves for the first time, because of the indentured labours in the colonies of Mauritius. The underlying reason behind the abolition of slavery was revealed by the analysis of the obtained resources, which is the new labor class that can be used instead of slaves.

Keywords: Indentured Labour, Slavery, Indian Labour, Chinese Labour.

Received Date: 02/04/2019

Accepted Date: 25/06/2019

Контрактные рабочие и колонии

Аннотация

Это исследование имеет дело с контрактной системой дешевой рабочей силы, названной контрактной. Оно направлено на выявление использующих эту систему колоний, где работали индийские и китайские рабочие. Было установлено, что европейские государства (в основном британские власти), возникшую после отмены рабства потребность в рабочей силе замещали за счет индейцев и китайцев. Выявлено, что миллионы рабочих за пределами своих стран вынуждены работать в условиях, в которых даже рабы не пожелали работать. Было отмечено, что англичане не нуждались в рабах из-за наемного труда в колониях Маврикия. В результате анализа полученных данных из источников было выявлено, что одной из причин возможности отмены рабства стало формирование новой рабочей категории, которую можно было использовать вместо рабов.

Ключевые слова: контрактник, рабство, индийские рабочие, китайские рабочие

Получено: 02/04/2019

Принято: 25/06/2019

Giriş

Sözleşmeli ucuz işçi sistemi ilk defa İngilizler tarafından özellikle Hintli insanlar kullanılmasıyla ortaya çıkmıştır. İngilizlerin bir kolonisi olan Hindistan İngilizler için vazgeçilmez bir ülke olmuştur. Birçok farklı din, dil, kültür ve farklı sosyal statülere sahip insanın bulunduğu Hindistan uzun yıllar İngilizlerin sömürgesi olmuştur. İngilizlerin bu ülkedeki başarılarının altında Hint halkının farklılıkları sebebi ile tek bir güç olarak İngilizlere karşı koyamamalarıdır. Hint halkı ağır başlılığı, sakinliği, emre itaat etmesi, disiplinli çalışması gibi özellikleri sayesinde İngilizler tarafından uzun yıllar boyunca sömürülmüştür. Adeta İngilizler için sadık bir millet olan Hint halkı köleliğin kaldırılması ile birlikte yine İngilizlerin ihtiyacı olan işgücünü temin edecek yegâne halk olmuştur. Köle olarak kullanılan siyahî Afrikalılar bile sahiplerine karşı gelecek kadar dik başlı olabiliyorken bu sadık Hint topluluğu özellikle yüzlerce yıldır sahip oldukları Kast sistemi sayesinde toplum içindeki yerini kabul ederek yaşamaya alışmıştı. İngilizler Hindistan coğrafyasını kendi çıkarları için sorgusuzca tarumar ederken Hint halkının da bu teslimiyet ve ağır başlılığını görmüş ve kendi çıkarları için kullanmıştı. Ülkelerinde köle muamelesi gören en alt kasta ait Hintliler için kolonilerde kölelerin yerine hem de ücret alarak çalışabilecek olabilmeleri bir fırsat olarak görülüyordu. İngilizler çok yakından tanıma fırsatı buldukları Hint halkını köleler yerine hatta onlardan daha kazançlı ve zahmetsizce kullanabileceklerini anladıklarında ucuz işçi sistemini devreye sokmuşlardı. Ucuz sözleşmeli işçi sistemi kolonilerde test edilirken batılı ülke liderlerinin ülkelerinde köleliğin kaldırılması yönündeki fikirlere duyarsız kalmadıkları görülmektedir. Nihayetinde artık vaktini tamamlayan bir sistem olarak kölelik kalkmaya başlarken birçok yönden ondan daha kazançlı olan sözleşmeli işçi sistemi ortaya çıkmıştır. Hint ve Çinli işçilerin ücret karşılığı çalışmaları ise onlara yapılacak kötü muamelelerin görünmez olmasına sebep

olmuştur. Milyonlarca insanın kolonilerde çalıştırılması bu çalışmanın ne kadar gerekli olduğunu ortaya koymaktadır. Bu işçilerin hangi şartlarda hangi kolonilere götürüldüklerinin ortaya konmasına ihtiyaç vardır. Günümüzde çoğunluğu bağımsız bir devlet olan kolonilerde önemli oranda Hintli ve Çinli yaşamaktadır. Bu insanların anlaşılabilmesi içinde geçmişte atalarının neler yaşadıklarını ayrıca ortaya konması önem arz etmektedir.

1. Sözleşmeli İşçilerin Kolonilere Götürülmesi

Kölelik karşıtları İngiltere ve Avrupa'da gün geçtikçe daha fazla taraftar toplayınca köleliğin tamamen kaldırılması konuşulmaya başlandı. Köleliğin kaldırılması Avrupalı ülkelerin kolonilerdeki geleceğini de yakından ilgilendiriyordu. İngiltere bu sorunu çözmek için harekete geçti ve kolonilerinde sözleşmeli işçi çalıştırmaya başladı. Daha çok Hindistan'dan getirilen ucuz işgücü sayesinde kölelerin boş bıraktığı tarım arazileri tekrar işlenmeye başlandı. 19. yüzyılda Batı ekonomisini, köleliğin kaldırılmasından sonra rahatlatan bu sözleşmeli işçiler belirli bir süre karşılığında, belirli bir ücretle çalışmayı kabul ettiklerine dair yazılı anlaşmalar yapıyordu. Bu anlaşmayı kabul eden işçiler ülkelerinden ilgili şirket tarafından alınıyor ve çalışacakları kolonilere getiriliyorlardı. Sözleşmelerde ne kadar süre çalışacakları, ücretleri, günlük çalışma saatleri, kalacakları yer bilgisi ile yararlanabilecekleri sağlık imkânları yazılıydı.¹

Bir İngiliz kolonisi olan Mauritius adasında şeker üretimi yapılmaktaydı. Kölelik kaldırıldıktan sonra diğer koloniler de olduğu gibi burada da işçi ihtiyacı ortaya çıkacaktı. İngiltere 1825 yılında itibaren Mauritius'dan ithal edilen şekerlerden vergi almamaya başlamış ve buda adada şeker üretimini daha da önemli hale getirmiştir. Mauritius adasının İngilizler tarafından yeni sözleşmeli işçiler için deneme amaçlı seçilmesinin sebebi ise adanın Hint Okyanusu'n da Asya ve Afrika kıtalarına yakınlığıydı. Yüzyıllardır ana kıtalardan gelen göçmenler adada çalışıyorlardı. İngilizler bedava işçi olarak yıllardır kullandıkları kölelerin yerini bu sözleşmeli ucuz işçilerin doldurup dolduramayacağını, elde edilen gelirin ne kadarının işçilere ve diğer giderlere gideceğini bu adada görmeyi

¹ Mauritius National Archives (MNA), SD 15/7, Despatch From Governor to Secretary of State, 23 January 1836.

planlamışlardı.² 25 Mart 1807 yılında İngiliz Parlamentosu köle ticaretini yasaklayan bir kanunu kabul etmişti. Bu kanuna göre İngiliz gemilerinde yakalanan her bir köle için yüz poundluk ceza kesilmesine karar verilmişti.³ 1820 yılına gelindiğinde İngilizler arasında kölelik karşıtı hareketler başlamıştı. 1838 yılına gelindiğinde kölelik koşulsuz olarak kaldırılmış ve kölelerin özgür olduğu kabul edilmişti.⁴ Bütün bu gelişmeler sözleşmeli işçileri özellikle koloniler için daha önemli hale getirmişti.

İngilizler bu yeni işgücünü ise bir diğer kolonisi olan Hindistan'dan sağlamaya karar vermişti. Özellikle Bengal ve Bombay'dan işçiler sistemin test edileceği Mauritius adasına 1815 ile 1825 yılları arasında gönderildiler. Adaya gönderilen işçiler buralarda kurulan kamplara yerleştirildiler. Bazıları tarlalara gönderilirken mesleği olanlarda aşçı, terzi vb. olarak kullanıldılar. Hintli işçiler sessiz, sakin ve çalışkan olmaları sebebi ile ilgi görüyorlardı ve kısa süre içinde diğer kolonilerde de kullanılmaya başlandılar.⁵ 1844-1849 yılları arasında dahi adaya 43 bin 346 Hintli işçi getirilmişti.⁶ İngilizler için bir diğer işçi kaynağı Çinliler'di. 1826 yılında ilk işçiler kolonilere getirilmeye başlandı. Lakin Çinli işçiler ağır çalışma koşullarına adapte olamıyorlardı. Bu sebepten dolayı toprak sahipleri tarafından kullanılmak istenmediler ve ihtiyaç kalmadığı müddetçe ülkelerine geri gönderildiler.⁷ Çinli işçiler çoğunlukla hiçbir mesleği olmayan işçilerdi ve gerek bölgenin gerekse kolonilerin ve de gerekse batılı ülkelere gidebilmenin hayali ile ülkelerini terk ediyorlardı.⁸ Yıllarca süren bu işçi göçleri neticesinde 8 milyon 600 yüz bin Güney Asyalı, büyük çoğunluğu Çinli ve Hintli olmak üzere, evlerinden ayrılmıştı. İngiltere ve Avrupa'da 1 milyon 480 bin, Afrika'da 1 milyon 390 bin, Güney Doğu Asya'da 1 milyon 860 bin, Ortadoğu'da 1 milyon 320 bin, Karayipler ve Latin Amerika'da 958 bin, Kuzey

² AGTF, *An Overview of History of Indenture*, Port Louis, Mauritius: Aapravasi Ghat Trust Fund, 2007, 7-8.

³ Wikipedia, Abolitionism.

⁴ http://en.wikipedia.org/wiki/Abolitionism#Abolitionism_in_Britain_and_the_British_Empire (01.03.2019).

⁵ AGTF, *An Overview of History of Indenture*, 2-3.

⁶ Marina Carter, *Voices from Indenture: Experiences of Indian Migrants in the British Empire*, Leicester University press, London 1996, 21.

⁷ AGTF, *An overview of History of Indenture*, 14-16.

⁸ Marina Carter ve Ng Foong Kwong, *Forging the Rainbow: Labour Immigrants in British Mauritius*, Mauritius, Alfran Co. Ltd., 1997, 4.

⁸ Amarjit Kaur, "Labor Crossing in Southeast Asia: Linking Historical and Contemporary Labor Migration", University of New England, *New Zealand Journal of Asian Studies*, 11,(2009): 282-83.

Amerika'da 729 bin ve Pasifikte 954 bin kişi bu sistemle yurtlarından uzakta yaşamak zorunda kaldı.⁹

Sözleşmeli işçi sistemi ilk olarak Mauritius adasında uygulamaya konulmuş ve buradan diğer koloniler tarafından da uygulamaya başlanılmıştı. Yapılan sözleşmeler de belirli bir standart yoktu ve koloniden koloniye değışikler gösteriyordu. Mauritius'daki işçiler 1 yıldan 3 yıla kadar nihayetinde 1849 da çıkan bir yasa ile 5 yıla kadar sözleşmeli olarak çalıştırılabiliyordu.¹⁰ Bu yasal yollardan işçi temin edilmesi yöntemiydi lakin özellikle Çin'den Küba, İngiliz Guyanası ve Queensland'e getirilen işçilerin çoğunluğu kaçırılan insanlardı.¹¹ Kolonilere gitmek için kendi ülkelerindeki acentelere kaydını yaptıran işçiler gemilerle bu yolculuğa gidiyorlardı. İşçiler anavatanlardaki liman kentlerinde depo diye tabir edilen kötü şartlara sahip yerlerde gemilerin gelmesini bekliyorlardı. Buralar da şartlar sağlıklı olmadığı gibi hastalıklara davet çıkaracak kadar kötüydü. Depolarda hastalanan işçiler yine aynı şartlarda gemilere biniyor ve hastalıkları daha da ilerliyordu. Bu sebepten birçok insan deniz yolculuğunda hayatını kaybediyordu. Grenada'ya Hindistan'dan işçi getiren Maidstone adlı gemideki 289 yolcudan 86'sı uzun yolculuğa dayanamamış ve ölmüşlerdi.¹² Kolonilere ulaşan işçiler toprak sahipleri tarafından hızlı bir şekilde sağlık durumları gözetilmeden tarlalara çalışmaya yollanıyorlardı. Hasta olarak kolonilere ulaşanlar tekrar toparlanmaya fırsat bulamadıkları için hayatlarını kaybediyorlardı. 1870-1873 yıllarında Jamaika ve Mauritius'da işçilerin her yıl yüzde 12'si hayatını kaybediyordu.¹³ Sözleşmeli işçiler arasında en büyük zorluğu kuşkusuz kadınlar yaşıyordu. Toprak sahipleri sadece erkek çalışan değil bayan çalışanda istiyordu. Gerek tarım arazilerinde gerekse yemek ve temizlik işlerinde bu kadınlar kullanılıyordu. Kadın işçilerin çoğu bekâr olsa da eşiyile birlikte çalışmaya gelenlerde bulunmaktaydı. C. F. Andrews'ın 1916'da yazdıklarına göre bu bayanlar azgın bir nehirde

⁹ Colin Clarke, Ceri Peach and Steven Vertovec, *Introduction: Themes in the Study of the South Asian Diaspora*, in their edited volume, *South Asians Overseas, Migration and Ethnicity*, Cambridge: Cambridge University Press, 1990, 2.

¹⁰ A. Verene Shepherd, *Transients to Settlers: The Experience of Indians in Jamaica 1845-1950*, Warwick: University of Warwick Press, 1994, 44-6.

¹¹ AGTF, *An Overview of History of Indenture*, 34.

¹² Raymond D. Viechweg, *Abolition, Indentureship and Creoleness: Reflections on the Indo-Grenadian Predicament*, 2007, 8.

¹³ T.N. Thomas, *Indians Overseas: A Guide to Source Materials in the India Office Records for the Study of Indian Emigration, 1830-1950*, London, 1985, 6.

kontrolünü kaybetmiş ve hızlıca bir oradan bir oraya savrulan kayıklar gibiydiler. Bir erkekten bir diğer erkeğin kontrolüne geçiyorlar ve bütün bu süreçte utanma duygularını da kaybediyorlardı.¹⁴ Natal'da çalışan kadınlar erkeklerin yarı ücretinde ödeme alıyorlar ve ödemelerde çoğunlukla direkt olarak bu kadınlara değil eşlerine veriliyordu. Eğer kadın tarlada çalışıyorsa ve sözleşme süresi içinde hamile kalıyorsa bu durum toprak sahipleri tarafından hoş karşılanılmıyordu. Bekâr kadınlar işçi erkekler ve toprak sahipleri tarafından tecavüze uğrayabildiği gibi kendi rızası ile de beraber olabiliyordu. Eğer artık kadın işçiler arasında problem haline geliyorsa başka bir yere transfer ediliyorlardı.¹⁵

2. Sözleşmeli işçilerin Kullanıldığı Koloniler

Köleliğin kaldırılması sonucu hemen hemen her kolonide işçi açığı ortaya çıkmıştı. Toprakları işleyecek işçi kalmaması koloni ekonomilerini zora sokmuştu. İşçiye ihtiyaç duyan İngiliz kolonilerinden bazıları şunlardı: İngiliz Guyanası, Trinidad-Tobago, Jamaika, Grenada, Küba, St. Kitts, Nevis, Lucia ve Vincent'ti. Pasifik bölgesinde ise Avustralya, Samoa adası, Fiji, Barbados ve Havai adası bulunmaktaydı. Hollanda kolonisi Surinam ve Fransız kolonileri olan Guadeloupe, Martinik, Reunion ve Seyşel adaları da işçi sıkıntısı çekiyordu. Afrika'da ise Kenya, Uganda, Tanzania işçi arayışındaydı. Mauritius adasında İngilizler tarafından denenen sözleşmeli işçiler, özellikle de Hintli işçiler ise bütün bu problemlere cevap verecek öneme sahipti.¹⁶

2.1. İngiliz Guyanası

Mauritius adası denemesinden 4 yıl sonra İngiliz Guyanası'da Hindistan'dan işçi getirmeye başlamıştı. Buradaki şeker üretim sahalarının sahibi John Gladstone'du. Kurduğu şirketi ve aldığı özel izni ile 1838 yılında Kuzey Hindistan'dan işçi alımına başlamıştı. Gelen ilk işçilere yapılan kötü muameleler Kölelik Karşıtları Topluluğu tarafından hükümete rapor edilince şirketin Hindistan'dan işçi getirmesi geçici olarak yasaklandı. Şirkette yönünü Çinli işçilere çevirdi. Çinli işçiler verimli olmadığından zamanla tekrar

¹⁴ C. F. Andrews ve W.W. Pearson, *Indian Indentured Labour in Fiji*, Perth, 1918, 6.

¹⁵ Nafisa Essop Sheik, *Labouring Under the Law: Gender and the Legal Administration of Indian Immigrants Under Indenture in Colonial Natal, 1860-1907*, Yüksek Lisans Tezi, The University of KwaZulu-Natal, 2006, 8-14.

¹⁶ AGTF, *An Overview of History of Indenture*, 17.

Hintli işçiler tercih edildi. Toplamda 240 bine yakın işçi Hindistan'dan, 32 bin Avrupa'dan, 14 bin Afrika'dan ve 13 bin Çin'den olmak üzere 300 bine yakın sözleşmeli işçi İngiliz Guyanası'nı da şeker endüstrisinde çalıştırılmak üzere koloniye getirildiler.¹⁷

İngiliz Guyana'sında işçiler çalıştıkları bölgenin 3-3,5 km dışına çıkmak isterler ise sahiplerinin yazılı iznini almak zorundaydılar. Bu izin alınmaz ise işçi para ve hapis cezası alıyordu. İşçiler yasal olarak toprak sahiplerini şikâyet etme hakkına sahipti. Lakin bunu yapabilmek için başkent Georgetown'a gitmeleri gerekiyordu ki bunun için de izin verecek makam yine toprak sahipleriydi. 1887 yılında Guyana'da 17 bin 770 işçi vardı ve toprak sahipleri 2848 kişi için çeşitli sebeplerle resmi şikâyet dilekçesi doldururken işçilerden sadece 5 kişi toprak sahipleri hakkında şikâyet dilekçesi doldurabilmişti. Polis yetkililerine göre işçiler ya tarlada, ya hastanede ya da hapisanede olabiliyorlardı. Bu yerler dışında işçiler hiçbir yere gidemezlerdi.¹⁸

2.2. Trinidad

Hükümetler ve şirketler kolonilerde ihtiyaç duyulan işçileri bulabilmek için Çin, Afrika ve Hindistan'da arayışa girmişlerdi. 1806 yılında Trinidad'a ilk işçiler Çin'den gelmişlerdi. Ama, bunların bir kısmı ülkelerine geri dönmüş geri kalanlar ise kendi işyerlerini kurma yoluna gitmişlerdi. Afrika'dan getirilmeye çalışılan özgür işçilerde sisteme adapte olamadıklarından başarısız oldular. İlegal bir şekilde köle taşıyan gemilerden ele geçirilen insanlar çalıştırılarak ihtiyaç giderilmeye çalışılsa da, Hintli işçiler her zaman en önemli kaynaktı. 145 bin Hintli işçinin 120 bini 1850 yılında getirilmişti. 2 bin 500 Çinli, 18 bin Afrikalı ve 900 Avrupalı işçide işgücünde yerini alan sözleşmeli işçilerdendi.¹⁹ Bu koloniye Çinli işçiler dışında ilk Hintli işçi alımları 1845'den sonra başladı. Diğer Batı Indies adalarında olduğu gibi buralardaki toprak sahipleri de Hintli işçilere kölelerine davrandıkları gibi davrandılar. 1908'de çıkarılan bir yasa ile göçmen işçiler ve diğer özgür işçilerin statüleri eşitlense de ücretler de bir değişiklik olmadı. Daha sonraki yıllarda Hintli işçilerin ülkeye gelmelerine kısıtlamalar getirildi. 1931 yılına

¹⁷ F. R. Auguier, S.C. Gordon, D. G. Hall ve M. Reckord, *The Making of the West Indies*, London: Longman Group United Kingdom, 1960, 198.

¹⁸ Meleisa Ono-George, *Coolies, Containment, and Resistance: The Indentured System in British Guiana*, Student Essay, Univ of Victoria, Canada, 2007, 7-10.

¹⁹ Auguier, Gordon and others, *The Making of the West Indies*, 196-98.

gelindiğinde artık Trinidad'a işçi gelmesi durmuştu. Kolonideki Hintlilerin yüzde 85'i burada doğan Hintlilerdi. 1939'da yapılan yasama meclisi seçimlerinde 7 üyeli meclisin 3 üyesi Hintliydi.²⁰

2.3. Jamaika

Jamaika'ya gelen işçiler ilk olarak 1845 yılında gelmeye başladı. İşçiler ilk olarak Kuzey Hindistan'dan gelmeye başladılar. Toplamda 36 bin Hintli, bin 100 Çinli, 11 bin Afrikalı ve 4 bin 500 Avrupalı işçi çalışmaya geldi. İşçiler ülkelerindeki gazete ilanları ile bulunuyordu. Her yılın 1 Şubatı'ndan 1 Nisanı'na kadar başvurular alınıyordu. İngiliz hükümetine bağlı göçmenlik bürosu başvuruları değerlendiriyor ve Koloni Sekreterliği ile işbirliği içinde kimin nereye gideceği belirleniyordu. İş sözleşmelerinde bütün detaylara yer verilse de İngilizce ile yazılan bu metinleri işçiler anlayamıyordu. Buna rağmen parmak basarak kabul ettiklerini beyan ediyorlardı.²¹ Yıllar içinde binlerce Hintli Jamaika'ya çalışmaya geldi. 1883 yılında yerel hükümet daha fazla ve ucuz işçi alımına yeşil ışık yaksa da Jamaika'da ki kötü çalışma koşulları sebebi ile Hintliler bu ülkeye çok rağbet etmediler. Bu ülkede yaşayan Hintliler 1949 yılına kadar vatandaşlık, seçme ve seçilme haklarından mahrum da olsalar bu tarihten sonra şartları iyileştirildi.²²

2.4. Küba

Küba sözleşmeli işçi alımı yapmaya başladığında İspanyol kolonisiydi. Lakin daha önceleri de Meksika'dan getirilen Mayalı mahkûmlar istekleri dışında görünüşte 10 yıllık sözleşmeler yapılarak çalıştırılıyorlardı. En önemli işçi kaynağı ise Çinli işçilerdi. 1852-1874 yılları arasında 125 binden fazla Çinli çalıştırılmak üzere adaya getirildi. Çinli işçiler Afrikalı işçilerden daha düşük ücretle çalıştıklarından tercih sebebiydi. Bu işçiler başta şeker kamışı tarlaları olmak üzere kahve ve tütün tarlalarında çalıştırıldılar. Bir kısmı ise İngilizler tarafından yapılmakta olan demiryollarında çalıştırıldılar. İşçiler şirketlerin Çin'de açtıkları ofislere kayıtlarını yaptırarak geliyorlarken daha sonraları farklı yöntemler de kullanıldı. Özellikle Güney Çin savaşı sırasında çok sayıda insan kaçırılmış ve bunlar

²⁰ Thomas, *Indians Overseas*, 28.

²¹ Shepherd, *Transients to Settlers*, 44-6.

²² Thomas, *Indians Overseas*, 25.

işçi olarak kullanılmışlardı. Aynı şekilde hapishanelerdeki mahkûmlar da toplu olarak satın alınıyor ve işçi olmak üzere Küba'ya getiriliyordu. Çinli işçiler 8 yıllık sözleşmeler halinde çalışıyorlardı. Ayda 4 peso karşılığında yemek ve kalacak yerleri şirketler tarafından karşılanıyor ve yılda 2 defa elbise yardımı yapılıyordu.²³ Küba'daki Çinli işçiler için hayat oldukça zordu. Uzun saatler çalışmak zorundaydılar ve yeterince yemek verilmiyordu. Sözleşmelerini yenilemeye zorlanıyorlar buna karşı gelirlerse işkence görüyorlardı. Çin'e dönecek kadar para kazanan işçiler bile sözleşmelerinin son günlerinde tekrar 8 yıllık sözleşme imzalamaya zorlanıyordu. Yerel yöneticiler ve hükümet ise işçilerin haklarını hiçe sayıyor ve tarla sahipleri ile birlikte hareket ediyordu.²⁴

2.5. Avustralya ve Diğer Pasifik Bölgesi

Sözleşmeli işçiler 1837-1838 yıllarında Avustralya'ya götürülmeye başlandılar. 1841 yılında toprak sahipleri daha fazla sözleşmeli işçi alımı için başvurduklarında bu reddedildi. Zira bunun köleliğin başka bir şekli olduğu belirtildi. 1878 yılında Queensland eyaletinde Asyalıların altın madenlerinde çalıştırılması yasaklandı. Daha sonra şeker ve muz endüstrisinde çalıştırmaları da yasaklandı. 1897 yılında Avustralya hükümeti bu işçi sistemini yasakladı. 1901 yılında çıkarılan bir kanunla da ülkeye çalışmaya gelenlerin bir Avrupa dilinin testini geçmeleri şartı getirildi. Bu kararlar ile ülkeye sadece beyazların gelmesi sağlanarak Hintli ve Çinli göçlerinin önüne geçilmek istendi. 1949 yılında ise Asyalıların kota sistemi ile her yıl belirli sayıda ülkeye gelmeleri hükümete tavsiye edilmişti.²⁵

Quensland 1901 yılında Avustralya'nın bir eyaleti olana kadar Kuzey Doğu Avustralya'da kendi yönetimi olan bir İngiliz Kolonisiydi. Uzun süre sözleşmeli işçilere Blackbirding yani Karakuş deniliyordu.²⁶ Bu tabirin kullanılmasının sebebi ise işçilerin kuşları yakalamada olduğu gibi hileli yollardan kaçırılması ve Quensland'de şeker kamışı tarlalarında zorla çalıştırılmalarıydı.²⁷ 1863-1904 yılları arasında şeker kamışı tarlalarında çalıştırılmak üzere 8 bin Malenezyalı'ya 3 yıllık sözleşmeler yaptırılarak işgücüne

²³ Auguier, Gordon and others, *The Making of the West Indies*, 202.

²⁴ AGTF, *An Overview of History of Indenture*, 23.

²⁵ Thomas, *Indians Overseas*, 22.

²⁶ Carter, *Voices From Indenture*, 24.

²⁷ Wikipedia, Blackbirding, <https://en.wikipedia.org/wiki/Blackbirding> (19.03.2019).

katılmaları sağlandı. Ne kadar Malenezyalı'nın Karakuş tabiri ile kaçırılıp zorla çalıştırıldığı hakkında ise yeterince bilgi yoktur. Resmi kayıtlar ile halk arasındaki söylemler ise çelişkilidir. Avustralya ve daha sonra Papua Yeni Gine adını alan koloniler 1908 yılına kadar sözleşmeli işçi kullanımına devam eden son kolonilerdi.²⁸

2.6. Havai

1875 yılına kadar Şeker kamışı tarlalarında çalışan işçiler yerli ada halkıydı. Düşük ücretleri kabul etmeyen yerliler çalışmamaya başlayınca sözleşmeli işçi arayışına girildi. Havai adası yetkilileri ilk olarak Avrupa orijinli işçi arayışına girdiler ve bunun neticesinde Atlantik adalarında yaşayan Portekiz, Alman, İspanyol ve Norveçliler ile sözleşmeler imzalandı. Kısa süre sonra çalışma koşullarından dolayı Avrupalı işçiler çalışmak istemeyince toprak sahipleri Asyalı işçi bakmaya başladılar. Havai bir süre de Malenezyalı işçileri denedi ve nihayetinde Japonya'dan işçi getirilmesinde karar kılındı. 1875 yılından sonra yeterince işçi bulunması zorlanınca bu sefer de Çin'den işçi arayışına girildi. Çinli işçiler Havai için kendilerinden başka alternatif olmadığını görünce çok hızlı şekilde örgütlenip kendi şirketleri üzerinden işçi teminine gittiler ve kendi istedikleri şartları, özellikle ücretleri, Havaililere kabul ettirdiler. Havai'de ki durum diğer kolonilerden farklıydı zira 3 farklı yöntemle işçiler tarlalarda çalışıyorlardı. Birinci yöntem uzun yıllar sözleşme yapan işçiler ki bunlar yukarıda bahsini yaptığımız hapis cezası sistemi içinde çalışıyorlardı. İkinci yöntemde işçiler günlük çalışıyorlar ve istedikleri vakit işten çıkıp başka iş arayışına girebiliyorlardı. Üçüncü yöntemde ise çeteler tarafından organize edilerek getirilmiş ve yine sözleşme usulü ile çalışan işçilerdi.²⁹

2.7. Fiji

Fiji'deki ilk sözleşmeli işçiler 1864 yılında adaya yakın diğer komşu adalardan gelmişlerdi. Lakin yine de Fiji tarlalarında çalışacak yeterli sayıda işçi yoktu.³⁰ 1874 yılında Fiji İngiliz kolonisi olduktan sonra Sir Arthur Hamiton Gordon adaya Hintli işçi

²⁸ Wikipedia, Indentured servant. https://en.wikipedia.org/wiki/Indentured_servant (19.03.2019).

²⁹ Brij, V. Lal, Doug Munro, Edward. D. Beechert, *Planters Workers. Resistance and Accommodation*. Honolulu: University of Hawaii Press, 1993, 49-54.

³⁰ Fiji's Historical Milestones, *Indentured labour*, http://www.undp.org.fj/elections/Fiji/hist_indenture.htm (15.02.2019).

getirilmesi için İngiltere'ye başvurdu. 1876'da gerekli izinler alınsa da ilk Hintli işçiler 1879 yılında adaya getirilmeye başlandı. Bu gecikmenin sebebi ise yerli toprak sahiplerinin dışarıdan işçi getirilmesine karşı olmalarıydı. Adaya 40 yıl boyunca Hindistan'dan toplamda 60 binden fazla sözleşmeli işçi 10 yıllık dönemler halinde çalışmaya geldiler.³¹ Bunlardan yaklaşık 24 bini sözleşmeleri bittikten sonra ülkelerine dönse de geri kalanlar Fiji'de yaşamaya devam etti.³² İngilizler diğer kolonilerden farklı olarak Fiji'de yerel toprak şeflerine dokunmadılar. Sir Gordon toprakların çok uzun yıllardır bu şefler tarafından sahiplenildiğini fark etmişti. Toprakları bu şeflerden alıp İngiliz asillere vermenin ada halkı arasında büyük tepki doğuracağını ve yerel halkın yeni toprak sahipleri için çalışmayacağını anlamıştı. Bunun neticesinde getirilen yabancı işçiler bu yerel Havaili şeflerinin kontrolü altında çalıştılar.³³

Fiji'deki şeker endüstrisindeki gelişmelerden dolayı 1900-1911 yılları arasında daha fazla Hintli işçi Fiji'ye geldi. Sözleşmeli işçi sisteminde çalışan işçilerin durumları 1917 yılında konuşulmaya başlandı ve 1920'ye gelindiğinde kolonideki her Hintlinin tam bir özgürlüğe kavuşması ile neticelendi. Lakin bu sistemin kaldırılması sebebi ile işçi ihtiyacı doğdu ve Hint hükümeti eğer Fiji hükümeti çalışanlara vatandaşlık hakkı verirse işçi gönderilebileceğini belirtti. İlerleyen yıllarda ekonomi kötüleştikçe işçi ihtiyacı ortadan kalktı, maaşlar azaldı ve neticede vergiler artırıldı buda Fiji'de yaşayan Hintli nüfusu olumsuz etkiledi.³⁴

2.8. Sri Lanka

1828 yılında adanın İngiliz valisi Edward Barnes ilk işçileri adaya getirdiğinde onları kahve üretimi yapılacak toprakların sahibi yaptı. Bu yöntem ilk defa deneniyordu lakin başarısız oldu. Zira bu işçiler diğer tarım arazilerinde çalışarak hali hazırda kazandıklarının daha fazlasını kazanabileceklerini görünce sözleşmelerini iptal etmeye başladılar. Bu durum adada tarımsal üretimi zora soktu. Nihayetinde 1840 yılında hükümet çıkardığı yasa ile sözleşmelerini iptal eden işçilere yönelik cezai yöntemler uygulanmasını

³¹ Christine Smart, *Indians in Mauritius and Fiji*, Henderson, State University, Academic Forum 2000-01, No: 18.

³² National Library of New Zealand, "Fiji: One Land Two Peoples", 1953, 28-29. (20.02.2019). <http://teaohou.natlib.govt.nz/journals/teaohou/image/Mao03TeA/Mao03TeA028.html>

³³ AGTF, *An overview of History of Indenture*, 27.

³⁴ Thomas, *Indians Overseas*, 24.

kabul etti. Bu yasaya göre işçiler bir yıllık sözleşmeler yapıyor ve sözleşmesini iptal edecek ise bir ay önceden haber vermekle yükümlü kılınyordu. Bu yasa sözleşmeli işçi çalıştırılmasının Sri Lanka'da iptal edilip Kangani³⁵ adı verilen sisteme geçilinceye kadar yürürlükte kaldı.³⁶

1837-1904 yılları arası Sri Lanka'ya gelen Hintli işçiler özel şirketlerin aracılığı ile geliyordu. 1847 yılında hükümet bu işçilerin hakları için kanun çıkarmıştı. 1904 yılında Hint Hükümeti tarafından kurulan bir sistemle işçi alımı yapılsa da yine de kontrolsüz işçi çalıştırılması geleneği devam etti. 1939 yılında Sri Lanka hükümeti için günlük ücretli çalışan Hintli işçiler işlerinden çıkarılmaya başlanınca Hindistan hükümeti mesleği olmayanların bu ülkeye gidişlerini yasakladı. 1941 yılında ise bu yasak kalktı ve 1943 yılında Hindistan hükümeti bu ülkede çalışan işçilerin sorunları ile ilgilenmek üzere bir yetkili atadı.³⁷

2.9. Burma

Burma'ya giden işçiler daha çok pirinç tarlalarında çalıştırılıyordu. Amerikan İç Savaşı nedeniyle Carolina eyaletinde üretim kesintiye uğramıştı. Süveyş kanalının açılması ve buharlı gemilerin taşımacılıkta kullanılması ile birlikte masraflar düştü ve Burma dünyanın en büyük pirinç üreticisi haline geldi. Pirinç tarlalarında çalışması için ise Hintli işçilere ihtiyaç duyuldu. Hindistan'dan Burma'ya işçi gelmesi ise bir ülkeden bir ülkeye işçi göçü olarak değil ülke içinde işgücünün yer değiştirmesi olarak görüldü.³⁸ 1824-1948 yılları arasında İngiliz kolonisi olan Burma'ya giden işçiler devlet kontrolünde değil özel şirketlerin aracılığı ile bu koloniye çalışmaya gidiyorlardı. 1852 yılında başlayan bu serüvende 1876-1878 yılında 15 bin Hintli, 1883-1884 yılında ise 83 bin Hintli işçi ülkeye giriş yaptı. 1931 yılına gelindiğine ülkedeki Hintlilerin yüzde 14'lük kısmı kendi işini kuran veya devlet için çalışan kişilerden oluşmaktaydı. Japonya'nın Burma'yı işgali ile

³⁵ Bu sistemde toprak sahibi tarafından belirlenen işçi ülkesine gönderiliyor oda köyünden topladığı işçileri kolonilere çalışmaya getiriyordu. <http://www.migrationpolicy.org/article/emigration-immigration-and-diaspora-relations-india> (22.02.2019).

³⁶ Documentation for Action Group in Asia, *Evolution of Labour Legislation in Asia*, Hong Kong, DAGA, 1986, Bölüm 6.

³⁷ Thomas, *Indians Overseas*, 23-4.

³⁸ Amarjit Kaur, "Indian Labour, Labour Standards, and Workers' Health in Burma and Malaya, 1900-1940", *Modern Asian Studies*, 40, 2006, 428.

birçokları Hindistan'a geri dönse de savaştan sonra tekrar Burma'ya geri gelmişlerdi. Burma 1948 yılında bağımsızlığına kavuşunca devlet dairelerinde çalışan Hintlilerin Burma vatandaşı olması gerektiği yönünde karar almış ve bunun neticesinde 1949 yılında 1600 çalışan Hindistan ve Pakistan'a geri dönmüştü.³⁹

2.10. Malaya

1943 yılında Malezya adını alan Malaya'ya giden işçiler burada başlıca kauçuk, şeker ve palmye yağı üretiminde çalışıyorlardı. Kauçuk üretimi 1877 yılına kadar sadece 350 dönüm iken bu tarihte bir anda 20 bin dönüme, 1940 yılına kadar ise 2 milyon dönüme ulaşmıştı ve bu arazilerde çalışacak çok sayıda işçiye ihtiyaç vardı. Ülkede tarım arazilerinde işçi ihtiyacı olmakla birlikte demiryollarından, köprü ve yol yapımına kadar binlerce işçiye ihtiyaç vardı ve yerel halk az bir ücret karşılığı bu ağır işleri yapmaya yanaşmıyordu. Gerekli olan işçiler Hint Kast Sisteminde en alt katmandan yer alan insanlardı. Ayrıca bu işçiler patronlarının emirlerine itaat ediyor ve iş ayrımı gözetmeksizin çalışıyorlardı.⁴⁰ 1833 yılı ise işçilerin Malaya'ya ilk gelmeye başladığı yıllardı. Malaya 1867 yılında Hindistan'dan ayrılınca kadar da devam etti. 1897 yılında işçi alımları tekrar başladı. Japonların Malaya'yı işgalinden sonra Burma Ölüm demiryolu inşaatında zorla çalıştırılan binlerce Hintli işçi hayatını kaybetmişti.⁴¹

2.11. Güney Afrika

Güney Afrika'nın Kwazulu/Natal eyaleti en fazla sözleşmeli işçinin 1850'li yıllardan itibaren yeni tarım arazilerinde kullanılmaya başlandığı eyaletti. Yerel hükümet 1917 yılına kadar yani İngiliz kolonilerinde sözleşmeli işçi sistemi yasaklanıncaya kadar bu sistem devam etti. Bu süre zarfında Güney Afrika'ya 150 binden fazla işçi getirilmişti.⁴² Güney Afrika'ya çalışmaya gelen sadece Hintliler değildi. Çinli işçilerde sözleşmeli işçi olarak istihdam ediliyordu. Witwatersrand bölgesinde altın bulununca bu madenler de Çinliler çalıştırılmaya başlandı. Çinliler 3 yıl ve tekrar 2 yıl uzatma ile 5 yıllık sözleşmeler halinde çalışıyorlardı. Güney Afrikalı beyazlar Hintli ve siyahiler de olduğu gibi Çinlileri

³⁹ Thomas, *Indians Overseas*, 22.

⁴⁰ Adapa Satyanarayana, "Birds of Passage Migration of South Indian Labour Communities to South-East Asia 19-20th Centuries", Amsterdam, *Clara Working Paper*, no. 11, 2001, 7.

⁴¹ Thomas, *Indians Overseas*, 25-6.

⁴² AGTF, *An overview of History of Indenture*, 28-9.

de ülkelerinde istemiyorlardı. Kamuoyu baskısı neticesinde çıkarılan kanunlar ile Çinli işçiler hangi maden de çalışacaksa sadece orada çalışabilir ve başka işe giremez denildi. Ayrıca Çinli işçiler amirlerinden yazılı izin almadan maden sahası dışına da çıkamazlardı.⁴³ Ayrıca sözleşmeleri bitince ülkelere geri dönmek zorundaydılar ve toprak sahibi olmaları ve ticaretle uğraşmaları yasaktı. Eğer madende çalışmaktan vazgeçerler ise ya da işlerini aksatırlarsa para ve hapis cezasına çarptırılırlardı.⁴⁴ İşçilerin barınakları ve sağlık harcamaları toprak sahiplerince karşılanıyordu. Günde 9 saat çalışmaları gerekiyordu. Resmi tatil günlerinde ve Pazar günleri ise izinli sayılıyorlardı. Zor şartlar altında çalışan bu işçiler aşırı iş yükü altında, düşük ücretle, kırbaçla dövülerek ve az yemek verilerek çalıştırılıyorlardı.⁴⁵

2.12. Peru

1854 yılında köleliğin kaldırılması ile Perulu toprak sahipleri ihtiyaçlarını karşılamak üzere Asyalı işçi arayışına girdiler. İlk aşamada 100 bine yakın Çinli, 18 bin Japon ve 2 bin Pasifik yerlisi Peru'daki tarlalarda çalıştırılmak üzere getirildi. 1924 yılına kadar yaklaşık 21 bin Japon ülkeye getirilmişti. Peru'ya gelen işçiler müzayedeye çıkarılıyor ve toprak sahipleri tarafından sözleşmeleri 400 dolara kadar çıkan fiyatlardan satın alınıyordu. İşçiler öncelikli olarak şeker kamışı tarlalarında, Andes dağlarında inşa edilen demiryollarında ve Guanodaki madenlerde ağır şartlarda çalıştırılıyorlardı.⁴⁶ 1824 yılında ülke İspanya'dan özgürlüğünü alınca kalkınma süreci içine girdi. Ülkede bulunan nehir yatakları boyunca uzanan araziler ilk defa tarıma açılmaya başlandı. Peru'nun nüfusu 2,5 milyondur ve bunun yaklaşık yüzde 70'ini yerli halk oluşturuyordu. Bu yeli halk ise tarım arazilerinde değil ülkenin yüksek kesimlerinde hayatlarını devam ettiriyor ve gerek madenlerde gerekse tarım arazilerinde çalışmak istemiyorlardı. 1854 yılında kölelik kaldırılınca 17 bin Afrikalı işçide artık kullanılabilir işgücünden çıkmış olmuştur. 1850-

⁴³ A. Meyer and M. Steyn, "Chinese Indentured Mine Labour and the Dangers Associated with early 20th century Deep-level mining on the Witwatersrand Gold Mines, South Africa", *International Journal Of Osteoarchaeology*, 24-55, 2015, 2-3.

⁴⁴ Karen L. Harres, *Sugar and Gold: Indentured Indian and Chinese Labour in South Africa*, Department Historical and Heritage Studies, University of Pretoria, Hillcrest: Pretoria, South Africa, 2010, 153.

⁴⁵ Pushparanie Naidoo, *The System of Indian Indenture in Natal Case Study of an Indentured Labourer*, History III Research Project, 1983, 2-4.

⁴⁶ AGTF, *An overview of History of Indenture*, 29.

1875 yılları arasında 300 bin Çinli işçi olmak için ülkelerinden ayrılmıştı. Kaliforniya ve Avustralya'ya gidenler özgür statüde giderken. Peru, Küba, Brezilya gibi ülkelere gidenler ise sözleşmeli işçi olarak ağır şartları kabul ederek bu ülkelere gittiler.⁴⁷

2.13. Surinam

1863 yılında köleliğin kaldırılmasından 10 yıl kadar önce özellikle Çin ve Hindistan'dan Surinam'a işçi getirilmeye başlanmıştı. Çinli işçiler Endonezya'dan getiriliyordu ve 5 yıllık zorunlu sözleşmelerle çalışıyorlardı.⁴⁸ 1873-1916 yılları arasında Hintli işçiler özellikle Kalküta'dan getirilmeye başlanmıştı. Sözleşmeli işçi sistemi ile 37 binden fazla Hintli, 20 bin Cava adalı, 2 bin 800 Çinli ve 500 Avrupalı işçi ülkeye getirilmişti.⁴⁹ Hollanda kolonisi olan Surinam'da köleliğin kaldırılması ile birlikte kölelerin çalıştığı 90'a yakın tarım arazisi kapanma ile yüz yüze kaldı. 1873'de 3 aydan fazla süren yolculuktan sonra Lala Rookh adlı gemi 452 Hintli işçi ile Surinam'a geldi. 34 binden fazla işçi toplamda 64 gemi ile ülkeye taşınmıştı. Sözleşme süreleri 5 yıl süre için geçerliydi. Sözleşmesi bitenlerden 11 bin 502'si ülkesine geri dönerken geri kalanlar Surinam'da yaşamaya devam etti. Bu kadar fazla sayıda kişinin Surinam'da kalmasında ki en önemli sebep ise Hollanda hükümetinin kolonide kalmak isteyenlere bedava toprak ve 100 Hollanda Guilder parası teklif etmesiydi. 23 bin Hintli bu koşullarda Hollanda hükümeti ile masaya oturmuş ve ülkede kalmıştı. İlerleyen yıllarda tarım arazilerinden elde ettiği kazançla yaşamına devam etmekte zorlanan Hintliler başka iş alanlarına da yöneldiler.⁵⁰

2.14. Fransız Kolonileri Reunion adası, Martinique ve Guadeloupe

1848 yılında Fransız kolonilerinde köleliğin kaldırılması ile birlikte toprak sahipleri İngiliz toprak sahipleri gibi işçi arayışına girmişlerdi. Fransızlar işçi temini için direkt olarak İngiliz yönetimindeki Hintlilere yöneldiler. İngilizler Fransızların bu isteğine karşı çıkıyorlardı zira Fransızlar tarafından Hintli işçilere kötü muamele uygulanırsa Hintlilerin kendilerini suçlayacağından çekiniyorlardı. Uzun görüşmeler neticesinde Fransızlar

⁴⁷ Dorothea Martin, *Chinese Migration into Latin America – Diaspora or Sojourns in Peru?*, Boone, North Carolina, Appalachian State University: Appalachian Spring Papers, 2008, 6-7.

⁴⁸ The History of Suriname. <http://ilps.science.uva.nl/~erikt/suriname/history.html> (27.02.2019).

⁴⁹ AGTF, *An overview of History of Indenture*, 29.

⁵⁰ The Indian Diaspora, *Report of the High Level Committee on the Indian Diaspora, Chpt. 18*, Suriname, New Delhi: Country Profiles, 2000, 223-24.

İngilizleri ikna edemeyince başka arayışlara girdiler. İlk aşamada Fransız göçmenler ile Fransız koloni adası olan Mader adası sakinlerinden ihtiyaç giderilmeye çalışıldı. Lakin bunda başarısız olundu zira Fransızlar uzun dönem sözleşme yaparak zor şartlarda çalışmaya istekli değillerdi ve başka yerlere göç etme imkânına sahip olabildiklerinden daha kolay bir hayat bulabiliyorlardı. Fransızlar bu seferde Hindistan'daki küçük sahil kolonisi Pondicherrye yöneldiler. Buradan Hintli işçi alımı yaptılar. Daha sonraları ise yönlerini Çin ve Afrika'daki Fransız kolonilerine çevirdiler. Afrikalı işçiler sözleşmeli işçi yönteminin kölelikle aynı olduğunu düşünüyorlardı. Buna rağmen, 10 bin Afrikalı işçi çalışmak için ikna edilmişti. Nihayetinde İngilizler Fransızların Hindistan'dan işçi alımına izin verdiler.⁵¹ Anlaşmaya göre Hintliler 5 yıllık süre ile çalışacaklar ve sözleşmeleri bittiğinde hiçbir zorlukla karşı karşıya bırakılmadan ülkelerine dönmelerine izin verilecekti.⁵²

1843 yılında Reunion adası valisi Çin'den bin işçi getirtti. Lakin Çinli işçiler sözleşmelerine itiraz ediyorlardı. Köleliğin kaldırıldığı yıl 6 bin 500 Çin ve Hintli işçi hali hazırda çalışmaktaydı. 1924 yılına kadar sözleşmeli işçi sistemi ile ülkeye toplamda 118 bin işçi getirildi. Martinique'e de 1884 yılına kadar 25 bin işçi gelmişti. Guadeloupe'a ise yaklaşık 40 bin Hintli işçi getirilmişti.⁵³

1827 yılında Swift adlı Avrupalılara ait gemi Java adasına geldiğinde buradaki Müslümanlar kaptandan kendilerini Singapur'a götürmelerini istediler ve bunun karşılığında da ücretlerini ödediler. Gemi yola çıktıktan kısa süre sonra Singapur'a değil de Fransız kolonisi Reunion'a çalıştırılmak üzere götürüldüklerini anladılar. Bütün uğraşlarına rağmen gemi tayfası ve kaptanı ikna edemediler. Kendi hür irade ve paraları ile gitmek istedikleri Singapur'a değil de Fransız toprak sahipleri için sözleşmeli işçi sıfatı ile çalışmaya götürülüyorlardı. Gemi Maskarane adaları civarında kayalıklara çarptığında ise kaçırılan Müslüman gemi yolcularından sadece 4 bay, 4 bayan ve bir çocuk sağ olarak kurtulmayı başarmıştı.⁵⁴ Bu olay bize şunu gösteriyor ki Hint Okyanusundaki fakir ülkelere

⁵¹ Carter, *Voices from Indenture*, 27.

⁵² The French Caribbean, http://www.ucalgary.ca/applied_history/tutor/migrations/five2c.html (27.02.2019).

⁵³ AGTF, *An overview of History of Indenture*, 31-32.

⁵⁴ Richard B. Allen, *Slavery and the Slave Trades in the Indian Ocean and Arab Worlds: Global Connections and Disconnections*, Framingham State College, Yale University, 2008, 1.

mensup vatandaşlar korumasız ve savunmasız bir şekilde Avrupalı kolonilerde çalıştırılmak üzere kaçırılıyorlardı ve göçmen işçi statüsünde çalışmaya zorlanıyorlardı. Özellikle de Hindistan'daki kast sisteminin en alt grubunda bulunan Hintlilere köle muamelesi yapılıyordu.⁵⁵ Hâlihazırda Hindistan'da köle hayatı yaşayan bu işçiler Batılılar tarafından ücretli işçi diye anılıyor, lakin düşük ücretler verilerek köle gibi kullanılmaya devam ediliyorlardı. Aslında Hintliler sözleşmeli işçi olarak kullanılmaya başlanmalarından çok daha önceleri de köle olarak kullanılıyorlardı. Örneğin 1670 yılı ve sonrasında 24 bin Hintli köle olarak Mascarene adasına götürülmüştü. Bu Hintliler ülkelerinde hiçbir değeri olmayan köle ve hamal statüsündeki insanlardı. Bunların yanında kaçırmalar sonucu köleleştirilen yetişkin ve çocuklarda bulunuyordu.⁵⁶ Batılılar aslında kölelik son bulduktan sonra sözleşmeli işçi diye tabir ettikleri kölelerden farkı olmayan işgücüne sahip oldular. Söylem değişmişti ama işlevsel olarak kölelik hala aktif bir şekilde devam ediyordu. Batı toplumunda köleliğe karşı oluşan iticilik sözleşmeli işçi tabiri kullanılarak ortadan kaldırılıyordu. Dönem itibari ile haberleşmenin kısıtlı olduğu 19. ve kısmen 20. yüzyılda bu insanlar batıya çok uzak olan bölgelerden toplanıyor, zulme maruz kalıyor ve istekleri dışında çalıştırılıyorlardı ve bunu dünya kamuoyu bilmiyordu. Bir araştırmaya göre 1500-1850 yılları arasında İngiliz, Fransız, Hollandalı ve Portekizliler tarafından Hint Okyanusu bölgesi ülkelerinden 431 bin ila 530 bin arasında insan köle olarak kolonilere taşınmışlardı.⁵⁷ Bu rakamlara ilaveten Mozambik'den 90 bin köle ve daha sonra farklı bölgelerden 386 bin köle 1811 den sonra Amerika'ya köle olarak götürülmüşlerdi.⁵⁸

2.15. Kenya, Tanzanya ve Uganda

Kenya'ya ilk işçiler 1890 yılında gelmeye başladı. Sözleşmeli işçiler İngilizler tarafından yapılan Doğu Afrika diğer adı ile Ruanda demiryolunun yapımında çalıştırıldılar. Bu demiryolu bittikten sonra ülkede kalanlar daha çok ticari faaliyetlere girişip kendi işlerini kurdular. Boer Savaşının 1899 yılında başlaması ile birçok Güney Afrikalı Kenya'ya yerleşmişti. Bunun neticesinde Hintli işçiler ve ticaret sahipleri ülkede istenmeyen kişiler durumuna düştüler. 1915 yılında ülkede toprak sahibi olan Hintlilerin

⁵⁵ Benedicte Hjele, "Slavery and Agricultural Bondage in South India in the Nineteenth Century", *Scandinavian Economic History Review*, Vol. 15, 1967, 106.

⁵⁶ Allen, *Slavery and the Slave Trades*, 2.

⁵⁷ OIOC Report, *D. Scott to Mr. Chief Secretary Swinson*, OIOC: F/4/1115/29887, 4 March 1825, 12.

⁵⁸ Herbert S. Klein, *The Atlantic Slave Trade*, Cambridge: Cambridge Press, 1999, s. 70- 71.

toprakları hükümet tarafından ellerinden alınıp beyazlara tahsis edilmeye başlandı. 1923 yılındaki başka bir kanunla da verimli topraklara sadece beyazların sahip olabileceği hükmü getirildi.⁵⁹Tanzanya'ya giden ilk işçiler de 1890 yılından itibaren bu ülkeye geldiler. Doğu Afrika'daki diğer işçiler gibi onlarda demiryolu inşaatında çalıştırıldılar. Daha sonra ise kendi işlerini kurup ekonomik alanda faaliyet göstermeye başladılar. Hintli işçiler Kenya'ya göre daha az ayrımcılığa tabi tutulsalar da 1932 yılında hükümet göçmenlerden aldığı başvuru ücretlerini artırdı. Özellikle Hintlilerin ülkeye girişine kısıtlamalar getirildi. Doğu Afrika'da yaşayan Hintlilerin siyasi alanda etkin olmalarının önündeki ana engel siyahîlerin haklarının Hintlilerin haklarından daha öncelikli olarak görülmesiydi.⁶⁰ Sözleşmeli işçiler sadece tarlalarda çalıştırılmak üzere istihdam edilmiyordu. 1895 yılında inşaatı başlayan ve 1904 yılında tamamlanan Uganda demiryolu inşaatında yaklaşık 32 bin sözleşmeli Hintli işçi çalıştırılmıştı. Uganda, Kenya ve Tanzanya'dan geçen 960 km'lik demiryolu Afrika'nın zorlu şartları altında Hintli işçilerin özverileri ile yapılmıştı.⁶¹ Bu demiryolu yapımında sadece 28 Hintli işçi ve sayısı bilinmeyen Afrikalı işçi sadece Aslanlar tarafından öldürülmüştü.⁶² Bunun yanında bütün inşaat süreci boyunca 2 bin 500 yüz Hintli özellikle tropikal hastalıklar sebebi ile hayatını kaybederken 6 bin 500 kişide ya yaralanmış ya da sakatlanmıştı. Sayıları belli olmayan daha az sayıdaki Afrikalı işçide yaşamının kaybetmiş veya yaralanmıştı. Avrupalılardan ise sadece 5 kişi ölmüştü. Demiryolları inşaatı sırasında bu kadar fazla kişinin hayatını kaybetmesinin ana sebebi Afrika'ya özgü hastalıklardı. Devamlı suretle yer değiştirmek zorunda olan kamplardaki yaşam şartlarının çok kötü olması bulaşıcı hastalıkların kolayca yayılmasına sebebiyet veriyordu. Ayrıca işçiler bu hastalıklara karşı koymaları için gerekli beslenmeyi tam sağlayamıyorlardı.⁶³

⁵⁹ Thomas, *Indians Overseas*, 25.

⁶⁰ Ibid., 27-9.

⁶¹ Henry Gunston, *The Planning and Construction of the Uganda Railway*, London: Trans Newcomen Soc., 2002, s. 45.

⁶² Ibid., s. 58.

⁶³ Ibid., s. 64.

Sonuç

Sözleşmeli ucuz işçi sistemi kölelik kaldırıldıktan sonra bile uzun yıllar kolonilerin işçi ihtiyacını sağlamıştı. Kendi ülkelerinde farklı sebepler ile geçinme imkânı kalmayan özellikle Hintli ve Çinli işçiler Batılılara ait kolonilerde para kazanma umudu ile bilinmedik yolculuklara çıkıyorlardı. Bir kısmı bindikleri gemilerde, bir kısmı zor şartlarda çalıştıkları tarlalarda hayatını kaybetse de bu insanların ortak ümidi daha iyi bir geleceğe sahip olabilmektir. Çalışmamızla bu insanların hayallerini gerçekleştirme uğruna gittikleri kolonileri ve yaşam koşullarını ortaya koymaya çalıştık. Köleler yerine istihdam edilen bu işçilerin birçok farklı koloniye işçi olarak götürüldüklerini ve bu sayede kolonilerin Batılı ülkeler için zenginlik kaynağı olmaya devam ettiklerini belirledik. Konunun önemi ve milyonlarca insanın hayatına etki etmesi sebebi ile çok daha detaylı çalışmaların ortaya konulması gerekmektedir. Bu işçilerin kendi ülkelerinde iş bulamamasından, yolculuklarına, tarım arazilerindeki işlerinden, günlük yaşamlarına kadar daha fazla çalışmanın ortaya konması gerekmektedir. Aynı şekilde köleliği kaldıran batılı ülkelerin bu yeni iş gücüne ne denli adil davrandığı, haklarını tam olarak verip vermediği, ne tür şartlarda bu insanları çalıştırdığının da ayrıca ortaya çıkarılması gerekmektedir.

Kaynaklar

Apravasi Ghat Trust Fund (AGTF), *An overview of History of Indenture*, Port Louis, Mauritius, 2007.

ALLEN, B. R., *Slavery and the Slave Trades in the Indian Ocean and Arab Worlds: Global Connections and Disconnections*, Framingham State College: Yale University, 2008.

ANDREWS, C. F., W.W. Pearson, *Indian Indentured Labour in Fiji*, Perth, 1918, ed. Lal, V. Brij, Chalo Jahaji, *On a journey through indenture in Fiji: The Odyssey of Indenture*.

AUGUIER, F. R., S.C. Gordon, D. G. Hall, and M. Reckord, *The Making of the West Indies*, London: Longman Group United Kingdom, 1960.

CARTER, M., *Voices from Indenture. Experiences of Indian Migrants in the British Empire*, London: Leicester University Press, 1996.

CARTER, M., N. Foong K., *Forging the Rainbow: Labour Immigrants in British Mauritius*, Mauritius: Alfran Co. Ltd., 1997.

CLARKE, C., Ceri P. and Steven V., *Introduction: Themes in the Study of the South Asian Diaspora'*, in their edited volume, *South Asians Overseas: Migration and Ethnicity*, Cambridge: Cambridge University Press, 1990.

Documentation for Action Group in Asia, *Evolution of Labour Legislation in Asia*, Chapter 6, Hong Kong, 1986.

Fiji's Historical Milestones, *Indentured labour*,
http://www.undp.org.fj/elections/Fiji/hist_indenture.htm (15.02.2019).

GUNSTON, H., *The Planning and Contruction of the Uganda Railway*, London: Trans Newcomen Soc., 2002.

HARRIS, L. K., *Sugar and Gold: Indentured Indian and Chinese Labour in South Africa*, Department Historical and Heritage Studies, University of Pretoria, Hillcrest: Pretoria, South Africa, 2010.

- HJEJLE, B., “Slavery and Agricultural Bondage in South India in the Nineteenth Century”, *Scandinavian Economic History Review*, 15, (1967): 71-126.
- KAUR, A., “Indian Labour, Labour Standards, and Workers' Health in Burma and Malaya, 1900–1940”, *Modern Asian Studies*, No: 40, (2006): 425-475.
- KAUR, A., “Labor Crossing in Southeast Asia: Linking Historical and Contemporary Labor Migration”, *New Zealand Journal of Asian Studies*, 11, 2009.
- KLEIN, S. H., *The Atlantic Slave Trade*, Cambridge: Cambridge Press, 1999.
- LAL, V. B., Doug Munro, Edward. D. Beechert, *Planters Workers. Resistance and Accommodation*. Honolulu: University of Hawaii Press, 1993
- MARTIN, D., “Chinese Migration into Latin America – Diaspora or Sojourns in Peru?”, *Appalachian Spring Papers*, Boone, North Carolina, Appalachian State University, 2008.
- Mauritius National Archives, SD 15/7, Despatch from Governor to Secretary of State, 23 January 1836.
- MEYER, A., M. S., “Chinese Indentured Mine Labour and the Dangers Associated with early 20th century Deep-level mining on the Witwatersrand Gold Mines”, *South Africa, International Journal Of OsteoarchaeologyScopus*, 10, 1002, 2015.
- NAIDOO, P., *The System of Indian Indenture in Natal Case Study of an Intendured Labourer*, History III Research Project, 1983.
- National Library of New Zealand, *Fiji: One Land Two Peoples*, 1953.
<http://teaohou.natlib.govt.nz/journals/teaohou/image/Mao03TeA/Mao03TeA028.html>
(20.02.2019).
- ONO-GEORGE, M., *Coolies, Containment, and Resistance: The Indentured System in British Guiana*, Student Essay, Univ of Victoria, Canada, 2007.
- OIOC Report, OIOC: F/4/1115/29887, D. Scott to Mr. Chief Secretary Swinson, 4 March 1825, s. 12 in Allen, B. Richard, *Slavery and the Slave Trades in the Indian Ocean and Arab Worlds: Global Connections and Disconnections*.

SATYANARAYANA, A., “Birds of Passage Migration of South Indian Labour Communities to South-East Asia 19-20th Centuries”, *Amsterdam Clara Working Paper*, 11, 2001.

SHEIK, N. E., *Labouring under the Law: Gender and the Legal Administration of Indian Immigrants under Indenture in Colonial Natal, 1860-1907*, Yüksek Lisans Tezi, The University of KwaZulu-Natal, 2006.

SHEPHERD, A. V., *Transients to Settlers: The Experience of Indians in Jamaica 1845-1950*, Warwick: University of Warwick Press, 1994.

SMART, C., *Indians in Mauritius and Fiji*, Henderson State University, Academic Forum 2000–01, 18, 2000-2001.

The French Caribbean.
http://www.ucalgary.ca/applied_history/tutor/migrations/five2c.html (27.02.2019).

The History of Suriname. <http://ilps.science.uva.nl/~erikt/suriname/history.html> (27.02.2019).

The Indian Diaspora, *Report of the High Level Committee on the Indian Diaspora*, Country Profiles Chpt. 18., Suriname, New Delhi, 2000.

THOMAS, T.N., *Indians Overseas: A Guide to Source Materials in the India Office Records for the Study of Indian Emigration, 1830-1950*, British Library, London, 1985.

VIECHWEG, D. R., *Abolition, Indentureship and Creoleness: Reflections on the Indo-Grenadian Predicament*, Big Drum Nation, 2007.

Wikipedia Online, *Abolitionism*,
http://en.wikipedia.org/wiki/Abolitionism#Abolitionism_in_Britain_and_the_British_Empire, (01.03.2019).

Wikipedia Online, *Blackbirding*, <https://en.wikipedia.org/wiki/Blackbirding> (19.02.2019).

Wikipedia Online, *Indentured servant*,
https://en.wikipedia.org/wiki/Indentured_servant (19.03.2019).